

УДК 547.1×1824×26; 547.1×1824 231.1

М.Я. Кузьменко, С.М. Кузьменко, О.В. Скриннік

СИНТЕЗ І ВЛАСТИВОСТІ [БУТОКСИ][2-(ДИМЕТИЛАМІНО)ЕТОКСИ]ТИТАНІВ ТА [БУТОКСИ][2-(ДИМЕТИЛАМІНО)ЕТОКСИ]ТИТАНОКСАНІВ

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпропетровськ

Наведені дані з синтезу і властивостей олігомерних [бутокси][2-(диметиламіно)-етокси]титанів та [бутокси][2-(диметиламіно)етокси]титаноксанів з різною молекулярною масою і кількістю 2-(диметиламіно)етоксильних груп в молекулі. Їх структура підтверджена елементним аналізом, визначенням молекулярних мас, ІЧ-спектроскопією.

Алкокисполуки титану широко застосовують у якості домішок до керамічних композицій, що суттєво знижує в'язкість композицій та спрощує виготовлення деталей з них [1]; при модифікації полімерів, наприклад, полівінілхлориду, для підвищення міцності та еластичності плівок або листів на його основі [2]; в складі композиційних полімерних матеріалів для збільшення міцності та зниження коефіцієнта тертя [3]; як добавку до консистентних змащуючих матеріалів, що дає можливість працювати їм під значно більшим тиском [4] та ін.

Не менш цікавими і корисними можуть бути сполуки, які у своїй структурі поряд з алкоксигрупами, сполученими з атомом титану, можуть мати також і 2-(діалкіламіно)алкоксигрупи, причому в різному, завчасно регульованому співвідношенні. З використанням таких сполук титану або титаноксанів з'являється можливість перейти до етапу одержання нових полімерних матеріалів з більш високими корисними властивостями як за рахунок реакційноздатних алкоксигруп, сполучених з атомом титану, так і за рахунок (діалкіламіно)алкоксильних груп.

Для реалізації цієї задачі був розроблений метод синтезу, виділені і вивчені властивості олігомерних продуктів, які одночасно мають у

структурі як алкокси-, так і (діалкіламіно)алкоксильні групи, що з'єднані з атомом титану.

У якості вихідної сировини використовували:

– тетрабутоксититан (ТБТ) $Ti(OC_4H_9)_4$, ТУ 6-09-2738-89, $n_D^{20}=1,4924$, $d_4^{20}=998$ кг/м³; мас.% (– OC_4H_9): розраховано 85,93, знайдено – 85,40 (країна-виробник Росія);

– 2-(диметиламіно)етанол (ДМАЕ) $(CH_3)_2NCH_2CH_2OH$, ТУ 2423-004-78722668-2010, вміст основної речовини не менше – 99,3 мас.%, $n_D^{20}=1,4297$, $d_4^{20}=890$ кг/м³, вміст нітрогену: розраховано – 15,71 мас.%, знайдено – 15,50 мас.% (країна-виробник Росія).

У якості вихідних титаноксанів використовували продукти часткової гідролітичної конденсації ТБТ водою, які одержували згідно з методикою, наданою в [5]. Сумарну загальну формулу кожної з таких вихідних олігомерних сполук (табл. 1) розраховували згідно з методикою [6].

Синтезовані цільові продукти характеризували за допомогою елементного складу; визначення молекулярних мас з використанням прецизійного ебуліометра ЕП-68; ІЧ-спектрів, знятих на спектрометрі Spесord 80; густини, визначеної пікнометричним способом; коефіцієнт рефракції встановлювали за допомогою рефрак-

Таблиця 1

Фізико-хімічні константи тетра(бутокс)титану та (бутокс)титаноксанів формули $\left[\frac{(H_9C_4O) - TiO_{3-x} - (OC_4H_9)_x}{2} \right]_n$

№	Усереднена сумарна формула олігомеру	n_D^{20}	d_4^{20} , кг/м ³	-OC ₄ H ₉ , мас. %		Грам-еквівалент		Молекулярна маса		Ti, мас. %		Коефіцієнти	
				обчислено	знайдено	обчислено	знайдено	обчислено	знайдено	обчислено	знайдено	x	n
1	(H ₉ C ₄ O) - Ti - (OC ₄ H ₉) ₃	1,4924	998	85,93	85,80	85,08	85,22	340,34	346,4	14,07	14,05	3	1
2	[(H ₉ C ₄ O) - TiO _{0,532} - (OC ₄ H ₉) _{1,937}] _{2,545}	1,5095	1062	79,20	79,18	92,32	92,34	690,02	690,0	17,66	14,63	1,937	2,545
3	[(H ₉ C ₄ O) - TiO _{0,953} - (OC ₄ H ₉) _{1,094}] _{3,631}	1,5250	1084	70,81	70,80	103,26	103,27	785,13	785,1	22,14	22,12	1,094	3,631
4	[(H ₉ C ₄ O) - TiO _{1,026} - (OC ₄ H ₉) _{0,948}] _{4,136}	1,5382	1125	68,90	68,88	106,12	106,15	855,00	855,0	23,16	23,10	0,948	4,136
5	[(H ₉ C ₄ O) - TiO _{1,222} - (OC ₄ H ₉) _{0,756}] _{5,432}	1,5515	1140	66,11	66,10	110,60	110,61	1055,01	1055,0	24,65	24,61	0,756	5,432

Таблиця 2

Фізико-хімічні константи одержаних [бутокс][2-(диметиламіно)етокс]титанів формули (H₉C₄O)_{4-m} - Ti - (OCH₂CH₂N(CH₃)₂)_m і [бутокс][2-(диметиламіно)етокс]титаноксанів формули $\left[\frac{(OC_4H_9)_x + 1 - TiO_{3-x} - (OCH_2CH_2N(CH_3)_2)_{x+1}}{2} \right]_n$

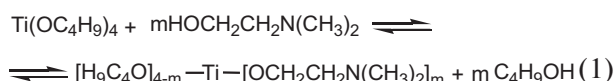
№	Формула сполуки	Вихід, мас. %	n_D^{20}	d_4^{20} , кг/м ³	Ti, мас. %		N, мас. %	Молекулярна маса		Г-екв за -OC ₄ H ₉	Коефіцієнти		
					0	3		0	3		0	m	x
1	(H ₉ C ₄ O) ₃ - Ti - OCH ₂ CH ₂ N(CH ₃) ₂	96,7	1,4976	1030	13,49	13,47	3,94	355,35	364,0	118,45	1	-	-
2	[(H ₉ C ₄ O) ₂ Ti - (OCH ₂ CH ₂ N(CH ₃) ₂) ₂]	97,5	1,5124	1040	12,94	12,90	7,56	370,37	378,0	185,18	2	-	-
3	H ₉ C ₄ O Ti - (OCH ₂ CH ₂ N(CH ₃) ₂) ₃	97,1	1,5165	1049	12,47	12,45	10,90	385,38	394,0	385,38	3	-	-
4	Ti - (OCH ₂ CH ₂ N(CH ₃) ₂) ₄	98,3	1,5195	1059	11,97	11,94	13,99	400,40	410,0	0	4	-	-
5	[(H ₉ C ₄ O) _{1,4685} - TiO _{0,532} - (OCH ₂ CH ₂ N(CH ₃) ₂) _{1,4685}] _{2,545}	95,7	1,5190	1073	16,33	16,28	7,02	746,14	746,0	199,64	-	1,937	2,545
6	[(H ₉ C ₄ O) _{1,047} - TiO _{0,953} - (OCH ₂ CH ₂ N(CH ₃) ₂) _{1,047}] _{3,361}	94,9	1,5210	1103	20,64	20,58	6,32	779,58	780,0	221,54	-	1,094	3,361
7	[(H ₉ C ₄ O) _{0,974} - TiO _{1,026} - (OCH ₂ CH ₂ N(CH ₃) ₂) _{0,974}] _{4,136}	95,3	$n_D^{50} = 1,5290$	-	21,52	21,45	6,13	920,21	920,0	228,43	-	0,948	4,136
8	[(H ₉ C ₄ O) _{0,878} - TiO _{1,222} - (OCH ₂ CH ₂ N(CH ₃) ₂) _{0,878}] _{5,432}	92,4	$n_D^{50} = 1,5540$	-	22,91	22,84	5,88	1135,31	1135,0	238,04	-	0,756	5,432

Примітка: * «0» - обчислені значення, «3» - знайдені значення

тометра ИРФ-22, вміст нітрогену – за методом Кьельдаля [7].

Ідентифікацію смуг поглинання ІЧ-спектрів виконували згідно з [8–11]. Перед використанням ДМАЕ обов'язково сушили від залишків вологи методом азеотропної відгонки з бензолом.

На першому етапі реакцію переетерифікації ТБТ ДМАЕ здійснювали за схемою:

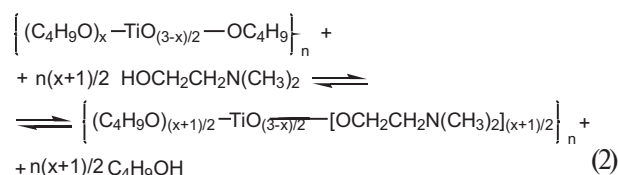
при різному їх мольному співвідношенні (від 1:1 до 1:4 моль/моль). У результаті були синтезовані і виділені відповідні [бутоксиди][2-(диметиламіно)етокси]титани з різним ступенем заміщення бутоксильних груп на 2-(диметиламіно)етоксильні. Реакція проходила відносно легко, в діапазоні температур реакційної суміші від 115 до 125°C і супроводжувалась практично кількісним виділенням побічного продукту реакції (бутанолу) на рівні не менше 90,0–95,0 мас.% від теоретичного.

Виділені [бутоксиди][2-(диметиламіно)етоксиди]титани є відносно в'язкими низькомолекулярними речовинами, які добре розчинні у ароматичних і хлорованих вуглеводнях, нижчих аліфатичних спиртах, кетонах.

Їх фізико-хімічні характеристики наведені у табл. 2.

Як бачимо з наданих даних (табл. 1 і 2), зі збільшенням в молекулі цільового продукту ступеня заміщення бутоксигруп на 2-(диметиламіно)етоксильні (сполуки № 1-4 табл. 2), незначним чином, проте монотонно і відносно рівномірно, зростає показник заломлення n_D^{20} з 1,4924 для сполуки ТБТ (сполука № 1, табл. 1), в структурі якої відсутні 2-(диметиламіно)етоксильні групи, до 1,5195 для тетра[2-(диметиламіно)етокси]титану (сполука № 4, табл. 2), в структурі якого вже повністю відсутні бутоксильні групи, які з'єднані з атомом титану. Даний факт підкреслює зростаючу упорядкованість молекул, обумовлену внутрішніми фізичними взаємодіями при заміні бутоксильного радикала на більш поляризований 2-(диметиламіно)етоксильний. Подібний висновок можна зробити, враховуючи і монотонне зростання в ряду, що розглядається, густини d_4^{20} з 998 кг/м³ для ТБТ (сполука № 1, табл. 1) до 1059 кг/м³ для тетра[2-(диметиламіно)етокси]титану (сполука № 4, табл. 2). Аналогічна закономірність спостерігається і при використанні в якості вихідної сировини продуктів часткової гідролітичної конденсації ТБТ водою при різному їх співвідношенні. Наприклад, якщо використати ці продукти і провести реакцію переетерифікації при заміні бутокси-

груп на 2-(диметиламіно)етоксильні в пропорції на 1 г.-екв. бутоксигруп титаноксану 0,5 г.-екв. ДМАЕ, то, як наслідок цієї реакції, одержуємо сполуки, в яких кожна друга бутоксигрупа у структурі вихідного титаноксану буде замінена на 2-(диметиламіно)етоксильну:

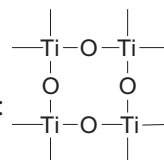
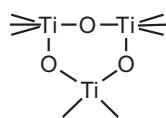

Якщо в цьому випадку розглянути фізико-хімічні властивості ряду одержаних сполук № 5–8 (табл. 2), в яких зберігається така пропорція, то можна прослідкувати вплив зростання величини титаноксанового блоку на зміну показника заломлення і густини.

Як бачимо, в порівнянні зі сполуками № 1–4 (табл. 2) в сполуках № 5–8 характеристики n_D^{20} і d_4^{20} зростають більш стрімко. Наприклад, коефіцієнт рефракції змінюється з 1,5190 (сполука № 5, табл. 2) до 1,5540 (сполука № 8 табл. 2); густина зростає з 1073 кг/м³ (сполука № 5) до 1103 кг/м³ (сполука № 6), сполуки № 7 та № 8, у свою чергу, швидко кристалізуються під час охолодження після синтезу, та за кімнатної температури є твердими речовинами.

Причому, якщо розглянемо вихідну сировину, яку використовували в реакції переетерифікації (сполуки № 1–5 табл. 1), то, наприклад, сполука № 2 за молекулярною масою є приблизно димером ТБТ з молекулярною масою 690 а.о., і вона надає, в основному, сполуку типу $\text{>Ti-O-Ti<}.$ І це, як бачимо, вже впливає на зростання внутрішньомолекулярної упорядкованості одержаних цільових продуктів (наприклад, зростання n_D^{20} від 1,5124 для сполуки № 2 до 1,5190 для сполуки № 5, табл. 2).

Якщо в реакції переетерифікації використовують в якості вихідної сировини більш високомолекулярні продукти гідролітичної конденсації ТБТ, у структурі яких поряд зі зв'язками $\text{>Ti-O-Ti<}.$ також сформовані більш жорсткі структури типу внутрішньомолекулярноциклізованих:

або драбинчастих:

і частка яких, із збільшенням молекулярної маси, зростає, то в кінцевому цільовому продукті чітко фіксується зростання різного виду взаємодій фізичного характеру. Ці взаємодії обумовлені присутністю вищенаведених структур, що проявляється в різкому зростанні коефіцієнта заломлення цільових сполук і їх переходу від рідкого до твердого фізичного стану.

Причому, прояви зростання таких взаємодій фізичного характеру у структурі основного титаноксанового ланцюга цільових продуктів повинні проявитися і у полімерах, які будуть отримані на їх основі.

ІЧ-спектральні полоси поглинання виділених [бутокси] [2-(диметиламіно)етокси]титанів та [бутокси][2-(диметиламіно)етокси]титаноксанів, а також ТБТ, ДМЕА і бутанолу в діапазоні 3600–700 cm^{-1} наведені в табл. 3, спектри деяких з них представлені на рис. 1.

Для всіх сполук (табл. 3), характерна смуга поглинання в діапазоні 3400–3300 cm^{-1} з максимумом $3335 \pm 16 \text{ cm}^{-1}$, яка відповідає водневому зв'язку [8], що утворений за участі –ОН групи, з'єднаної з аліфатичним радикалом (бутанол, ДМЕА) та безпосередньо з атомом титану (ТБТ, продукти 1–7 з табл. 2). Очевидно, що гідроксильні групи мають бути відсутні як в структурі ТБТ, так і в цільових продуктах. Проте –ОН групи можуть виникати у процесі підготовки зразків для зняття ІЧ-спектрів, адже алкоксититани, після нанесення їх тонким шаром на скляну пластинку, під дією вологи повітря зазнають гідролізу за схемою:

В свою чергу, подальше протікання реакції за схемами:

може приводити до зростання молекулярної маси за рахунок як реакції конденсації (4) так і за рахунок реакції переетерифікації (5). Це підтверджується кінетичними даними з втрати маси за рахунок випаровування продуктів гідролізу з тонкого шару плівки ТБТ, нанесеної на скляну пластинку і витриману на повітрі в ізотермічних умовах при температурі 11 $^{\circ}\text{C}$. Як бачимо (рис. 2), такі реакції проходять, починаючи з моменту нанесення плівки, і практично закінчуються через 1–2 доби.

Слід підкреслити, що наявність в ІЧ-спектрах ТБТ широкої смуги поглинання в області 3600–3200 cm^{-1} свідчить про перебіг реакцій за схемою 3.

Смуги поглинання $2928 \pm 13 \text{ cm}^{-1}$ та $2847 \pm$

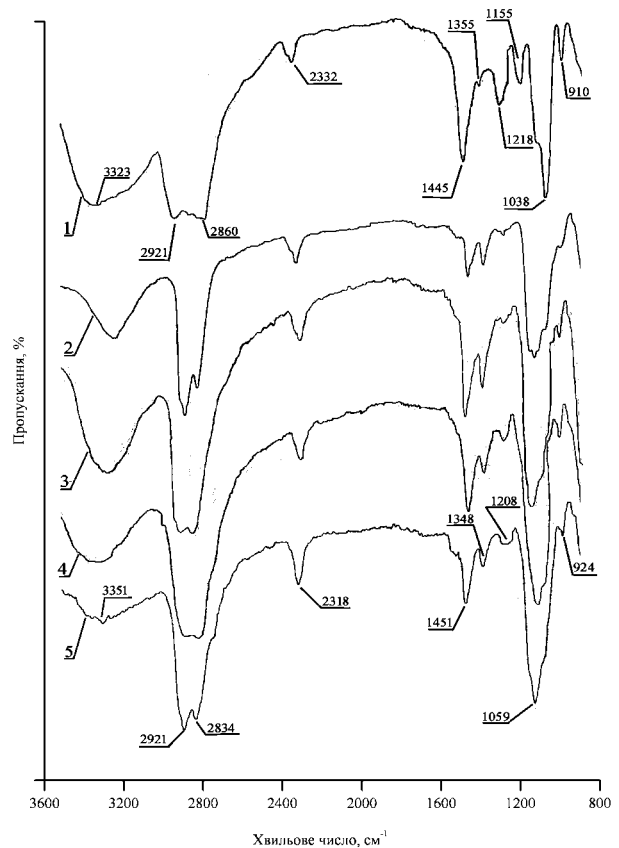

Рис. 1. ІЧ-спектри ТБТ, ДМЕА та продуктів 3, 5, 6 (табл. 2): 1 – ДМЕА; 2 – ТБТ; 3 – [(три)бутокси]-[2-(диметиламіно)етокси]титан формули $(\text{H}_9\text{C}_4\text{O})_3 - \text{Ti} - \text{OCH}_2\text{CH}_2\text{N}(\text{CH}_3)_2$; 4 – [бутокси]-[2-(диметиламіно)етокси] титаноксан формули $(\text{H}_9\text{C}_4\text{O})_{1,4685} - \text{TiO}_{0,532} - (\text{OCH}_2\text{CH}_2\text{N}(\text{CH}_3)_2)_{1,4685}$; 5 – [бутокси][2-(диметиламіно)етокси] титаноксан формули $(\text{H}_9\text{C}_4\text{O})_{1,047} - \text{TiO}_{0,953} - (\text{OCH}_2\text{CH}_2\text{N}(\text{CH}_3)_2)_{1,047}$

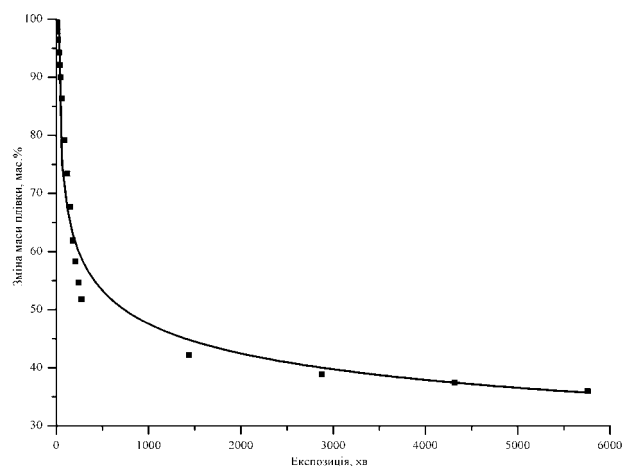

Рис. 2. Втрата маси плівки ТБТ під дією вологи повітря при температурі 11 $^{\circ}\text{C}$

20 cm^{-1} відповідають валентним коливанням – CH_2 – та – CH_3 груп [9] і мають місце як у вихідному ТБТ і ДМЕА, так і в продуктах їх вза-

Смути поглинання (см⁻¹) в ІЧ-спектрах [бутоксиди][2-(диметиламіно)етоксиди]титанів та [бутоксиди][2-(диметиламіно)етоксиди]титаноксидів

Вихідні сполуки та продукти їх взаємодії*										Пояснення
ТБТ	ДМАЕТ	Бутанол	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4	№ 5	№ 6	№ 7	
3323	3323	3321	3326	3340	3319	3351	3333	3351	3334	водневий зв'язок
2934	2921	2934	2935	2924	2918	2941	2920	2921	2914	-CH ₂ - група
2867	2860	2863	2834	2830	2830	2830	2827	2834	2835	-CH ₃ , N-CH ₃ групи
2318	2332	2328	2327	2318	2316	2339	2320	2318	2316	CO ₂
1448	1445	1450	1453	1450	1430	1447	1438	1451	1447	-CH ₂ -, -CH ₃ та N-CH ₃ групи
1362	1355	1365	1357	1349	1360	1347	1351	1348	1362	C-CH ₃ , C-OH групи
-	1218	-	1228	1203	1217	1234	1200	1208	1220	аліфатична аміногрупа
-	1155	-	плече смуги з максимумом поглинання ~1055							аліфатична аміногрупа
1056	1038	1030	1068	1050	1037	1048	1053	1059	1055	Ti-O-C, C-O та -OH групи
-	910	-	943	946	933	931	930	924	920	аліфатична аміногрупа
775	-	-	780	770	777	771	785	770	778	Ti-O-Ti група

Примітка: * – продукти під номерами 1–7 відповідають сполукам у табл. 2

модії.

На всіх спектрах присутня полоса поглинання середньої інтенсивності з максимумом 2327 ± 16 см⁻¹, яка не може бути віднесена до коливань будь-яких груп, що присутні як у вихідних сполуках, так і у продуктах їх взаємодії. Ймовірно, дана смуга виникла в результаті сорбції зразками речовин, що нанесені на скляні пластинки у вигляді плівки, вуглекислого газу з атмосфери, у процесі фіксації ІЧ-спектрів. Саме цим фактором пояснюється її поява у роботі [10]

Смуга поглинання у діапазоні 1453 – 1430 см⁻¹ відповідає деформаційним коливанням -CH₃ груп, які присутні в структурі усіх сполук. Слід відмітити, що інтенсивність цієї смуги зростає у ряду сполук №1–4 (табл. 2) та в ряду продуктів 2, 5–7, що може бути пов'язано з наявністю у складі зазначених речовин -N(CH₃)₂ груп, які мають аналогічний діапазон поглинання [8]. На всіх спектрах присутня смуга у діапазоні 1355 ± 7 см⁻¹, що відповідає коливанням >C-O-N та >C-CH_3 груп [9].

Смуга поглинання у діапазоні 1228 – 1200 см⁻¹ присутня у ІЧ-спектрах ДМАЕ, [бутоксиди]-[2-(диметиламіно)етоксиди]титанів та [бутоксиди]-[2-(диметиламіно)етоксиди]титаноксидів і, вірогідно, пов'язана з наявністю аміногрупи у їх структурі [8]. ІЧ-спектр ДМЕА має максимум поглинання 1155 см⁻¹, що, ймовірно, спричинений коливаннями аміногрупи [8]. Смугу поглинання у діапазоні 1068 – 1037 см⁻¹ згідно [11] відносять до зв'язку >Ti-O-C і в ряду 2, 5–7 (табл. 2) інтенсивність її суттєво зростає. Наявність цієї смуги у ІЧ-спектрах ДМЕА та бутанолу пояснюється валентними коливаннями >C-O- групи та деформаційними коливаннями -OH групи [8]. Крім того, у сполук №1–7 вона дещо ширша, ніж у ТБТ, за рахунок накладання смуги у діапазоні 1155 см⁻¹.

Виникнення смуги у діапазоні 946 – 910 , що відсутня у вихідному ТБТ та присутня у ДМЕА, а також у продуктах № 1–7, може бути пов'язано з коливаннями аміногрупи.

ІЧ-спектри ТБТ та продуктів його взаємодії з ДМЕА містять смугу поглинання з максимумом 778 ± 8 см⁻¹, причому у титаноксанах її інтенсивність значно більша, ніж у титанатах. Згідно [11] зазначена смуга відповідає групі >Ti-O-Ti , а її виникнення може бути пояснено протіканням реакцій 4 і 5.

Таким чином, в результаті проведених досліджень:

- синтезовані і описані раніше невідомі [бутоксиди][2-(диметиламіно)етоксиди]титани та [бутоксиди][2-(диметиламіно)етоксиди]титаноксиди з різним ступенем заміщення в їх структурі бутоксильних груп на 2-(диметиламіно)етоксильні;
- їх структура підтверджена елементним аналізом, визначенням молекулярних мас, ІЧ-спектрами;

- такі сполуки, в залежності від ступеня заміщення бутоксильних груп на 2-(диметиламіно)етоксильні та кількості титаноксидних блоків, можуть змінювати свій агрегатний стан від в'язких рідин до твердих продуктів, що добре розчинні в ароматичних та хлорованих вуглеводнях, нижчих аліфатичних спиртах, кетонах.

Наявність у одержаних сполуках одночасно реакційноздатних бутоксильних та 2-(диметиламіно)етоксильних груп робить їх перспективними для модифікації різноманітних полімерних матеріалів, до складу яких входять сполуки з рухомим атомом водню в структурі.

Експериментальна частина

Синтез ди[бутоксиди]ди[2-(диметиламіно)етоксиди]титану (сполука № 2, табл. 2)

У чотиригорлий реактор, обладнаний мішалкою, прямим холодильником, крапельною воронкою, термометром та трубкою для підводу інертного газу (азоту) завантажують 340,3 г (1 моль або 4 г-екв.) ТБТ і 178,3 г (2 моль або 2 г-екв.) ДМЕА. Суміш у реакторі нагрівають при інтенсивному перемішуванні. Відгін побічного продукту реакції переетерифікації спостерігається в діапазоні від 115 до 130°C. Після завершення виділення бутанолу реакцію припиняли. Кількість відіганого бутилового спирту складала 134,90 г (тобто 92 мас.% від теоретичного).

Суміш охолоджували до 50°C і додавали 52 г (~10 мас.% вихідних сполук) толуолу, перемішували і нагрівали. При температурі 110°C спостерігався відгін азеотропу толуолу з залишками бутилового спирту. Потім реактор підключали до вакуум-насосу, та витримували при цій температурі і залишковому тиску 5–7 мм рт. ст. протягом 1 год, до припинення зміни показника заломлення.

У кубі отримували 361,1 г (97,5% від теоретичного) прозорої жовто-коричневого кольору рідини, яка за показниками відповідала сполуці 2, табл. 2.

Інші [бутоксидиметиламіно]етоксититани та [бутоксидиметиламіно]етоксититаноксани синтезували аналогічним чином.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пат. 4207226 США, МКИ2 С 08 L 61/06. Ceramic composition suited to be injection molded and sintered / Storm Roger S.(США); The Carborundum Co. – № 930635; Заявл. 03.08.78; Опубл. 10.06.80. – 6 с.
2. Заявка № 58-160338, Япония, МКИ3 С 08 L 27/06, С 08 К 3/18 Способ модификации поливинилхлорида / Ямамура Косё (Япония). – Заявл. 18.03.82. Опубл. 22.09.83. – 8 с.
3. А.с. 1597372 СССР, МКИ5 С 08 L 61/10; С 08 К 13/06. Композиционный прессматериал / Золотников И.И., Купчинов А.Б. и др. (СССР). – № 4403413/23-05; Заявл. 04.04.88; Опубл. 07.10.90, Бюл. № 37. – 3 с.
4. Пат. 6172012 США, МПК7 С 10 М 141/00. Titanium complex grease composition including performance additives and process for preparation thereof. / Kumar Anoop, Kanta Nagar S.C. (США); Indian Oil Corp. Ltd. – № 09/188283; Заявл. 09.11.1998; Опубл. 09.01.2001. – 7 с.
5. Кузьменко С.Н., Бурмистр М.В., Кузьменко Н.Я. Синтез и свойства продуктов гидролитической конденсации тетрабутоксититана // Вопр. химии и хим. технологии. – 2007. – № 1. – С.67-72.
6. Кузьменко Н.Я., Кузьменко С.Н., Скринник О.В. Метод расчета усредненной суммарной формулы продуктов гидролитической конденсации алкоксисоединений ортотитановой кислоты // Вопр. химии и хим. технологии. – 2013. – № 3. – С.74-77.
7. Крешков А.П. Практическое руководство по анали-

зу мономерных и полимерных кремнийорганических соединений // Количественный элементарный анализ. – М.: Госхимиздат, 1962. – С.288-289.

8. Беллами Л. Инфракрасные спектры сложных молекул: Пер. с англ. – М.: Изд-во иностр. лит., 1963 – 591 с.

9. Казичина Л.А., Куплецкая Н.Б. Применение УФ-, ИК- и ЯМР-спектроскопии в органической химии: Учеб. пособие для вузов. – М.: Высш. школа, 1971 – 264 с.

10. Преч Э., Бльманн Ф., Афгольтер К. Определение строения органических соединений. Таблицы спектральных данных: Пер. с англ. – М.: Мир. БИНОМ. Лаборатория знаний, 2006. – 438 с.

11. Инфракрасные спектры некоторых титанорганических соединений / Семернева Г.А., Суворов А.Л., Самарина Л.А., Алексеева И.А., Спасский С.С. // Журн. прикл. спектроскопии. – 1965. – Т.3. – С.555-559.

Надійшла до редакції 23.12.2013

SYNTHESIS AND PROPERTIES [BUTOXY]-[2-(DIMETHYLAMINO)ETOXY]TITANIUM AND [BUTOXY][2-(DIMETHYLAMINO)ETOXY]TITANOXANES

N.Ya. Kuzmenko, S.N. Kuzmenko, O.V. Skrynnik
Ukrainian State University of Chemical Technology,
Dnepropetrovsk, Ukraine

Synthesis of [butoxy][2-(dimethylamino)etoxy]titanium and [butoxy][2-(dimethylamino)etoxy]titanoxanes through re-etherification tetrabutoxy titanium and titanoxanes by 2-(dimethylamino)ethanol has been reported in this work. Their structures have been confirmed by elemental analysis, molecular mass determination, and infrared spectroscopy. These compounds are viscous liquids; they are very soluble in aromatic and chlorinated hydrocarbons, lower aliphatic alcohols, and ketones. The degree of substitution of bytoxygroups with 2-(dimethylamino)etoxygroups and content titanoxanes units effect the properties of compounds under consideration. The obtained results indicate that an increase in the degree of substitution of bytoxygroups with 2-(dimethylamino)etoxygroups leads to an increase in the molecules regularity. Similar effect on the properties of [butoxy][2-(dimethylamino)etoxy]titanoxanes was also observed when increasing the amount of water used for the synthesis of titanoxanes. The presence of butoxygroups and 2-(dimethylamino)etoxygroup in [butoxy][2-(dimethylamino)etoxy]titanium and [butoxy][2-(dimethylamino)etoxy]titanoxanes is very attractive and perspective for the modification of different composite polymers containing compounds with labile hydrogen atoms.

Keywords: tetrabutoxy titanium; titanoxanes; 2-(dimethylamino)ethanol; re-etherification; synthesis.

REFERENCE

1. Storm R.S., *Ceramic composition suited to be injection molded and sintered*. Patent US, no. 4207226, 1980.
2. Jamamuro K, Akira T.S., *Sposob modifikacii polivinilchlorida* [The method of polyvinylchloride modification]. Patent JP, no. 58-160338, 1983.
3. Zolotnikov I.I., Kupchinov A.B., Lisovskij V.V., Prityckaja T.S., Sosnovskij G.M., Stepanenko V.V., *Kompozicionnyj pressmaterial* [The composite press-material]. Patent USSR, no. 1597372, 1990.
4. Kumar A., Nagar S.C., Naithani K.P., Rai M.M., Bhatnagar A.K., *Titanium complex grease composition including performance additives and process for preparation thereof*. Patent US, no. 6172012, 2001.
5. Kuzmenko S.N., Burmistr M.V., Kuzmenko N.Ya.

Sintez i svoistva produktov gidroliticheskoi kondensatsii tetrabutoksitana [Synthesis and properties of the products of tetrabutoxy titanium hydrolytic condensation]. *Voprosy khimii i khimicheskoi tekhnologii*, 2007, no. 1, pp. 67-72. (in Russian).

6. Kuzmenko N.Ya., Kuzmenko S.N., Skrynnik O.V. Metod rascheta usrednennoi summarnoi formuly produktov gidroliticheskoi kondensatsii alkoksisoedinenii ortotitanovoi kisloty [Calculation's method of an average summary formula of the hydrolytic condensation products of alkoxy compounds of titanic acid]. *Voprosy khimii i khimicheskoi tekhnologii*, 2013, no. 3, pp. 74-77. (in Russian).

7. Kreshkov A.P. *Prakticheskoe rukovodstvo po analizu monomernykh i polimernykh kremnijorganicheskikh soedinenij* [The manual on the analysis of monomeric and polymeric organosilicic compounds]. Goskhimizdat, Moscow, 1962. 544 p. (in Russian).

8. Bellami L., *Infrakrasnye spektry slozhnykh molekul* [The infra-red spectra of complex molecules]. Izdatel'stvo inostrannoi literatury, Moscow, 1963. 591 p. (in Russian).

9. Kazicina L.A., Kupleckaia N.B., *Primenenie UF-, IK- i JaMR-spektroskopii v organicheskoi khimii* [The application of UV, IR and NMR spectroscopy in organic chemistry]. Vysshiaia shkola, Moscow, 1971. 264 p. (in Russian).

10. Pretsch E., Bullmann P., Affolter C., *Opredelenie stroeniia organicheskikh soedinenii. Tablicy spektral'nykh dannykh* [Structure determination of organic compounds. Tables of spectral data]. Mir, Moscow, 2006. 438 p. (in Russian).

11. Semerneva G.A., Suvorov A.L., Samarina L.A., Alekseeva I.A., Spasskii S.S., *Infrakrasnye spektry nekotorykh titanorganicheskikh soedinenii* [The infra-red spectra of some titanooorganic compounds]. *Zhurnal prikladnoi spektroskopii*, 1965, vol. 3, pp. 555-559. (in Russian).